

XX. Dico ultimo circa ultimum punctum : Efficax ratio a priori quare defensio cum præfatis conditionibus positis in præcedenti conclusione sit licita est quam S. Thomas assignat in principio corporis articuli, quæ ratio potissimum in hoc consistit, quoniam defensio facta cum præfatis conditionibus nullam habet rationem malitiæ, ergo est justa, et licita. Antecedens probatur, quia occisio subsecuta nullo modo imputatur ad culpam; ergo talis defensio nullam habet rationem malitiæ, si enim aliquam haberet maxime ex parte occisionis subsecutæ. Sed probatur antecedens, nam talis occisio non est voluntaria ipsi aggresso, si quidem est præter intentionem voluntatis; ergo talis occisio non imputatur aliquo modo ad culpam. Consequentia est manifesta, nam in tantum aliquid est peccatum in quantum est voluntarium. Antecedens autem ostendit D. Thomas ex quodam præsupposito principio, quoniam bene potest contingere quod alicujus actionis sint duo effectus, quorum alter sit volutus et intentus, alter vero sit omnino præter intentionem voluntatis, et hoc quidem principium verissimum est, et illius possunt plura exempla assignari. Actus autem morales sumunt speciem ex eo quod se habent per se in ordine ad voluntatem, et non ex eo quod est per accidens, et præter intentionem voluntatis, et sic contingit in actu defensionis propriæ vitæ cum præfatis conditionibus. Nam actus ille defensionis habet duos effectus, alter est per se ad quem per se ordinatur illa actio, qui quidem est tueri, et conservare propriam vitam; alter vero est per accidens, videlicet mors aggressoris; tum, quia effectus ille mortis non semper sequitur, sed aliquando; tum, quia non sequitur ex vi illius actus, quo aggressus se

defendit, sed ex malitia aggressoris; tum denique, quia actus ille defensionis non ordinatur ad illum effectum mortis, et ex hoc provenit, quod voluntas per se possit intendere primum effectum, et nullo modo secundarium, et subsecutum. Quæ ratio D. Thomæ quamvis optima sit et a priori, adhuc tamen habet difficultatem, quæ quidem amplius examinabitur in subsequentibus, et præsertim articulo immediate sequenti.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXI. Pro prima sententia supra relata videri potest Lessius lib. II, cap. IX, dubitatione VIII, qui refert auctores, et præcipua illorum fundamenta, quæ hujusmodi sunt, magis homo tenetur prospicere bono spirituali proximi, quam propriæ vitæ, et maxime si bonum spirituale proximi sit magni momenti, quale est liberare proximum ab æterna damnatione: ergo cum dispendio tanti damni spiritualis proximi, quale est aggressorem damnari si in ipsa aggressionem occidatur, non erit licitum alicui seipsum defendere. Confirmatur, quoniam multoties tenetur quis ex charitate exponere propriam vitam pro spirituali salute proximi, de quo 2-2, quæst. XXVI, articulo IV, et quæst. XXXIII, articulo II. Sed non potest urgentior reperiri casus, in quo aliquis teneatur vitam temporalem ponere pro spirituali vita proximi, quam iste casus de quo loquimur; ergo in tali casu non licebit aggressorem occidere defendendo propriam vitam, si quidem cum occisione aggressoris sequitur æterna ejus mors spiritualis.

XXII. Confirmatur secundo, quia si aliqua ratione in hoc casu esset

licitum seipsum defendere cum tam gravi damno temporali, et spirituali aggressoris, eo esset, quia ipse aggressor culpa sua se exponit tali periculo, sed hæc ratio est nullius momenti; ergo minor probatur, quoniam ex hoc sequeretur, quod si aggressus dedit culpabilem occasionem et causam, ut ab aggressore invaderetur, sequeretur quod tunc non esset licitum seipsum defendere cum occisione aggressoris, si quidem aggressor non culpa sua, sed culpa aggressi exposuit se tali periculo.

XXIII. Ad hoc argumentum cum prima confirmatione jam satis constat ex dictis conclusione quarta, quod licet quis teneatur vitam temporalem exponere pro spirituali vita proximi, id verum est quando est medium per se ordinatum ad spirituales vitam proximi, quod in præsentem casu locum non habet. Ad secundam confirmationem respondetur, quod occisio aggressoris sequitur ex malitia ipsius, et non per se, neque ex intentione aggressi defendentis se, etiam si ipse aggressus culpabilem causam, et occasionem dederit aggressori, ut jam diximus in sexta conclusione.

XXIV. Fundamentum pro secunda sententia est, quia strictiori jure, et præcepto tenetur quis propriam vitam conservare, et defendere quam vitam proximi, ergo aggressus non solum potest, sed etiam tenetur seipsum defendere, cum occisione aggressoris. Ad hoc argumentum constat ex dictis in prima conclusione, et sequentibus quando quis teneatur se defendere, et quando possit se non defendere.

XXV. Pro fundamento quartæ sententiæ est, quod aggressus fuit in culpa, ut invaderetur ab aggressore, sicut dicebamus in secunda confirmatione primæ sententiæ. Ad quod satis constat ex his quæ ad

dictam secundam confirmationem dicta sunt.

ARTICULUS IV.

An liceat privatæ personæ in defensionem vitæ suæ intendere occisionem aggressoris tamquam medium ad suam defensionem, aut velle talem occisionem, saltem indirecte per accidens, vel aliquo alio modo.

I. Hæc difficultas (ut insinuat in titulo disputationis) potest habere duplicem sensum. Primus sensus est, utrum possit quis in defensionem vitæ intendere occisionem aggressoris tamquam medium ad suam defensionem, ut ad finem: secundus sensus est, utrum possit quis aliquo modo velle occisionem aggressoris, ita ut etsi tamquam medium non possit velle illam possit saltem indirecte, vel per accidens, vel aliquo alio modo illam velle.

II. Circa primum igitur sensum est duplex sententia. Prima quidem affirmativa, quam tenet Navarrus in manuali, cap. XV, num. III; Sylvester verbo homicidium quæstione V; Halensis III part. quæstione XXXIV, membro II, articulo XI; D. Antonius, et alii quos refert, et sequitur Lessius libro II, capite IX, dubitatione VIII, numero LIII. Quinimo ab hac sententia parum aut nihil differt sententia magistri Soto et Victoriæ, quam infra referemus, et potissimum fundamentum hujus sententiæ est primum argumentum infra ponendum. Secunda tamen sententia est opposita negativa, et communis inter theologos, cum D. Thoma in hoc articulo, videlicet, quod nullo modo potest occisio aggressoris esse intenta, nec tamquam medium nec tamquam finis. Sed tamen hanc

sententiam, quam sic expresse docet D. Thomas in hoc articulo explicant diversimode discipuli ejus, quorum explicatio procedit in secundo sensu hujus difficultatis.

III. Circa secundum autem sensum, et circa explicationem sententiæ D. Thomæ est triplex modus explicandi illam inter ejus discipulos. Duo sunt modi inter se oppositi, et tertius quasi medium tenens utrumque. Primus igitur modus explicandi est magistri Soto libro v de justitia, quæstione prima, articulo octavo, qui quidem convenit cum D. Thoma, re tamen ipsa ab ipso dissentit. Dicit enim Soto aggressoris mortem non posse esse intentam ab aggresso, et in hoc verbis convenit cum D. Thoma, sed tamen dicit in super Soto, quod aggressus potest intendere occisionem aggressoris tamquam medium ad suam defensionem. Explicat autem D. Thomam dicentem, quod non potest occisio aggressoris esse intenta ab aggresso in hoc sensu, quod aggressus non potest aliquo modo habere rationem aggressoris respectu alterius primi aggressoris, quia in hoc sensu diceretur intenta mors aggressoris, in quantum aggressus excedit modum justæ defensionis, et habet rationem aggressoris.

IV. A qua sententia partim differt sententia Victoria in relectione de homicidio, numero xvii, ubi dicit licitum esse velle occisionem aggressoris tamquam medium in ordine ad propriam defensionem, quando aliter non potest aggressus propriam vitam defendere sine occisione aggressoris. Et tunc non dicitur aggressus illam intendere, sed per accidens omnino illam velle, quia vellet utique aggressus conservare vitam aggressoris, si alia via propriam vitam defendere posset. Aliam autem explicationem adhibet Lessius doctrinæ D. Thomæ, ita ut

sensus sit privatæ personæ non esse licitum absolute desiderare, ut invasor moriatur; hoc enim non est necessarium ad sui defensionem, sed sufficit, ut concidat aggressor viribus destitutus, ita ut amplius lædere non possit, non tamen vult negare D. Thomam quin omnibus modis possit se tueri, et intendere quidquid ad hoc prudenter judicatur necessarium.

V. Secundus modus explicandi D. Thomam est oppositus præcedenti, videlicet, quod aggressus nullo modo potest velle occisionem aggressoris, nec directe, nec per accidens, nec alio quovis modo, sed solum voluntas potest dirigi ad propriam defensionem præcise, mors autem aggressoris solum est per accidens subsecuta. Hanc sententiam tenet in præsentem dominus Cajetanus, quem sequuntur plures moderni inter quos est magister Bagnez, et Salon. Et fundamenta hujus sententiæ adducemus statim, præsertim conclusione quarta.

VI. Tertius modus explicandi est, quasi medium tenens inter duos præcedentes, videlicet, quod nullo modo licet velle occisionem aggressoris tamquam medium ordinatum ad propriam defensionem (hoc enim est quod S. Thomas intendit in hoc articulo) licitum tamen est, velle occisionem aggressoris tamquam aliquid subsecutum ad actum propriæ defensionis, subsecutum, inquam, ex defectu, et malitia ipsius aggressoris. Et potissimum fundamentum hujus sententiæ est confirmatio primi argumenti; quam sententiam tenent nonnulli moderni inter quos est Petrus de Aragon.

VII. Dico igitur primo: Quidquid sit de probabilitate, aut improbabilitate primæ sententiæ positæ circa primum sensum hujus difficultatis, illa tamen sententia est omnino

falsa. Probatur, quoniam occidere aliquem privata auctoritate est intrinsece malum: ergo non potest assumi hoc tamquam medium ad quemcumque finem quantumcumque bonum. Antecedens est manifestum lumine naturali, et consequentia probatur ex illo communi et receptissimo axiomate: Non sunt facienda mala ut veniant bona. Confirmatur, quia occidere aggressorem, vel habet rationem boni, et honesti in se præcisa habitudine ad finem propriæ defensionis, vel est intrinsece malum, et solum habet quod sit bonum per solam habitudinem ad illum finem defensionis. Primum esse non potest, videlicet, quod sit bonum per solam habitudinem ad illum finem defensionis: primum esse non potest, videlicet quod sit bonum præcisa habitudine ad illum finem, nec ab aliquo id concessum est, sed illud est in se ipso sic absolute intrinsece malum; nec secundum dici potest, quia id quod absolute in se ipso est intrinsece malum præcisa habitudine ad finem, impossibile est quod fiat bonum per ordinem ad quemcumque bonum finem, quia medium quod de se malum est non honestatur ex quocumque bono fine, quin potius voluntas talis medii vitiat intentionem finis.

VIII. Dico secundo: Quidquid sit de probabilitate absoluta primi modi dicendi, quem tenet Soto et Victoria, ille tamen modus est expresse contra D. Thomam et in ejus doctrina improbabilis. Probatur manifesta ratione, quoniam medium volitum in ordine ad finem per se comparatur ad voluntatem, neque potest dici esse præter voluntatem, sed D. Thomas docet expresse quod occisio aggressoris est præter intentionem voluntatis; ergo etc. Confirmatur ex tertia conclusione D. Thomæ, ubi docet quod nulli nisi

habenti publicam auctoritatem, ut militi, et judici licitum est ordinare occisionem aggressoris in defensionem propriæ vitæ; ergo secundum D. Thomam mors aggressoris dicitur intenta quando est volita tamquam medium ad finem propriæ defensionis.

IX. Dico tertio: Tertius ille modus explicandi D. Thomam medius inter alios duos non est contra D. Thomam, nec improbabilis in ejus via, neque absolute. Et probatur, quoniam D. Thomas docet quod occisio aggressoris est præter intentionem, et ut hoc explicet, in tertia conclusione dicit, quod non est licitum intendere illam tamquam medium in ordine ad finem propriæ defensionis; ergo dicere quod sit solum volita tamquam quid consecutum per accidens, et indirecte non est contra D. Thomam.

X. Confirmatur, quoniam in doctrina D. Thomæ, et etiam absolute loquendo bene potest contingere, quod aliquid sit præter intentionem voluntatis, et tamen quod sit voluntarium aliquo modo, videlicet indirecte, et per accidens tamquam quid consecutum ad id, quod est per se volitum, verbi gratia quando quis per peccatum convertit se ad aliquod objectum tamquam ad ultimum finem sui, tunc aversio a Deo tamquam ab ultimo fine est præter intentionem voluntatis, et se habet per accidens in ordine ad illam, et tamen talis aversio est voluntaria indirecte, et per accidens: ergo et si occasio aggressoris sit præter intentionem voluntatis potest tamen esse indirecte, tamquam per accidens voluntaria, tamquam quid per accidens subsecutum ad actum propriæ defensionis.

XI. Dico quarto: Nihilominus tamen modus ille secundus explicandi D. Thomam, videlicet occisionem aggressoris nullo modo esse volun-

tariam, est conformior doctrinæ D. Thomæ et veritati. Et quidem quod sit conformior doctrinæ D. Thomæ probatur, quoniam ipse eatenus intendit excusare actionem illam propriæ defensionis a peccato, quatenus occisio aggressoris subsecuta non est voluntaria, nam si esset aliquo modo voluntaria cum talis occisio fiat privata auctoritate, et sit intrinsece mala imputaretur utique voluntati ad culpam; ergo ut nullo modo imputetur ad culpam nullo modo debet censi voluntaria in doctrina D. Thomæ. Veritati autem conformior est ista sententia; tum, propter eandem rationem D. Thomæ modo factam, tum, nam ratio facta in probatione primæ conclusionis nostræ consequenter etiam probat, quod occisio aggressoris nullo modo potest esse voluntaria, quia alias voluntati imputaretur ad culpam.

XII. Sed adhuc iste secundus modus explicandi D. Thomam potest in duplici sensu intelligi. Prior est, quod occisio aggressoris nullo modo sit voluntaria per modum causæ moralis, quamvis alias sit voluntaria per modum causæ physice. Dicitur autem voluntarium aliquid per modum causæ moralis, quando est volitum tamquam medium, aut finis, vel quando est volitum tamquam effectus subsecutus ad causam volitam, quam tenetur quis vitare et non velle, et hoc modo quando aliquid est malum, et rationi dissonum, et sic est volitum, imputatur ad culpam. Quando vero hac ratione nullo modo est voluntarium quamvis sit malum, et rationi dissonum ex sua specie, ad culpam tamen non imputatur voluntati in individuo operanti. Per modum autem causæ physice dicitur aliquid voluntarium, quando per modum causæ moralis voluntas non tendit in illud, vult tamen cau-

sam physicam illius effectus, quam non tenetur utique vitare. Secundus autem sensus est, quod talis occisio aggressoris nullo modo sit voluntaria, nec per modum moralis, nec per modum causæ physice.

XIII. Dico igitur quinto: In utroque sensu dudum explicato est probabilis ille secundus modus explicandi D. Thomam, de quo in præcedenti conclusione quarta. Et quidem in primo sensu probatur, quoniam postquam salvatur quod voluntas non habet influxum moralem in occisionem aggressoris, hoc sufficit ut talis occisio nullo modo imputetur voluntati ad culpam, et alias videtur necessarium ponere talem occisionem aliquo modo voluntariam per modum causæ physice tantum, ergo non solum non est inconueniens, verum etiam conueniens ponere talem occisionem esse voluntariam per modum causæ physice. Probat minor, quoniam talis occisio secundum jus antiquum inducebat irregularitatem, quæ quidem non inducitur nisi per homicidium voluntarium. Et modo etiam occisio aggressoris facta in defensionem honoris, et honorum temporalium inducit irregularitatem, quæ tamen cum sit licita occisio, ac si fieret in defensionem propriæ vitæ, ideo eodem modo est voluntaria, aut involuntaria, quin potius in jure occisio facta in defensionem propriæ vitæ appellatur homicidium voluntarium, et magis voluntarium quam homicidium casuale voluntarium; ergo necessarium est ponere talem occisionem aggressoris voluntariam, saltem per modum causæ physice.

XIV. Confirmatur, quia defendere propriam vitam cum moderamine inculpatae tutelæ, quamvis non sit moralis causa occisionis aggressoris nihilominus est causa physice, ut plures theologi admittunt; influit

enim physice in occisionem aggressoris, qui immittit gladium per viscera ejus, et si ex intentione moraliter loquendo solum intendat se defendere; ergo cum sit voluntaria talis immissio gladii per viscera aggressoris, quæ est actus per se ordinatus ad propriam defensionem, et simul est causa physice occisionis aggressoris, consequenter etiam dicitur physice voluntaria occisio, quæ est effectus illius physice causæ.

XV. De secundo autem sensu probatur, quia longe melius explicatur quomodo omnino talis occisio excusetur a peccato si nullo modo ponatur voluntaria, nec moraliter, nec physice; ergo satis probabilis est modus ille explicandi in isto secundo sensu. Itaque ut unico verbo dicam immissio gladii per viscera aggressoris solum est voluntaria in quantum defensio præcise, et non quatenus est causa physice occisionis aggressoris, qualiter autem illa occisio in jure appellatur homicidium voluntarium, et qualiter etiam inducat irregularitatem secundum jus antiquum, dicemus in solutione argumentorum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XVI. Arguitur primo ad probandum, quod licite possit persona privata eligere tamquam medium occisionem aggressoris in ordine ad propriam defensionem, quoniam postquam licitum est occidere aggressorem, et præponere propriam defensionem occisioni aggressoris, licitum erit eligere illam occisionem tamquam medium, quia non minus necessaria est illa occisio ad defensionem propriæ vitæ aggressi,

quam sit necessaria occisio malefactoris ad conservationem boni communis, sed ex hoc licitum est intendere occisionem malefactoris in ordine ad bonum commune; ergo similiter licitum erit intendere occisionem aggressoris in ordine ad defensionem propriæ vitæ. Confirmatur, quia quod licitum est facere licitum est velle, sed licitum est in propriam defensionem occidere aggressorem, ergo licitum est velle occisionem aggressoris ad propriam defensionem.

XVII. Respondetur ad argumentum primo, quod occisio aggressoris non habet rationem medii per se ordinati ad defensionem propriæ vitæ, sed medium per se ordinatum est actus ille, ex quo per se sequitur defensio, et per accidens occisio. Unde non eodem modo se habet occisio aggressoris respectu defensionis propriæ vitæ, sicut se habet occisio malefactorum respectu boni communis reipublicæ, quia cum malefactores corrumpant bonum commune reipublicæ tamquam partes nocivæ ipsi reipublicæ, ideo medium per se ordinatum est abscisio partis corruptivæ totius ad conservationem totius reipublicæ, et sic licitum est intendere mortem hujus partis. Cæterum aggressor non est pars aggressi, ac subinde non habet publicam auctoritatem aggressus, ut possit mortem aggressoris.

XVIII. Secundo, respondetur quod etiamsi occisio aggressoris esset medium per se ordinatum ad defensionem propriæ vitæ adhuc, quia illud est intrinsece malum quod non esset licitum uti illo medio ad quemcumque bonum finem, ut jam probavimus. Unde etiam quantum ad hoc non est eadem ratio de occasione aggressoris in ordine ad defensionem propriæ vitæ ac de occisione malefactorum facta publica auctoritate in ordine ad bonum commune,